

Tennträdsdragning och tennträdsbroderi.

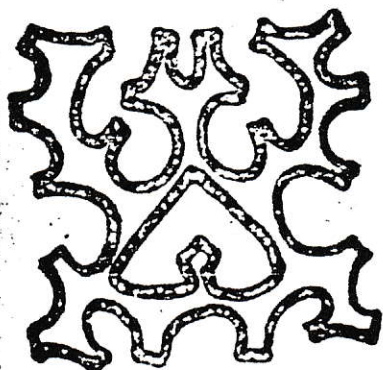
Kjolväskorna i södra och mellersta Norrland samt från vissa platser i Dalarna, med applikationer och tennträdsbroderi är ur folkdräktssynpunkt ovanligt påkostade (jämför kjolväskor från andra delar av landet).

KJOLVÄSKA SVÄRDSJÖ

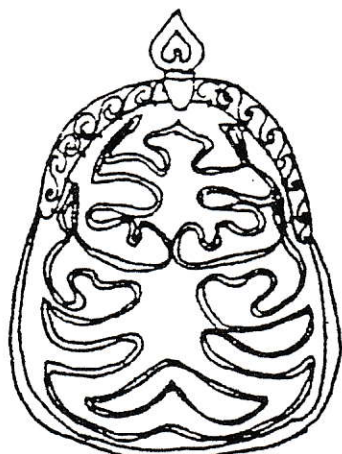
OVANSJÖ

RENHORNSORNAMENT
SOSWA, SIBIRIEN

Enligt anteckningar från skilda delar från denna del av landet påpekas att dessa kjolväskor sytts av samer. Att det är så kallade beställningsarbeten kan också påvisas då kjolväskorna till mycket stor utsträckning har likartade mönster. Kjolväskorna från Svärdsjö i Dalarna och i Gästrikland avviker något från de övriga i området, dessa är öppna i motsats till de andra i området som har övervägande mässingsbyglar. Mönstret i byglarna är ofta mycket lika. De öppna väskorna har väskhake eller band för fastsättning. Enligt anteckning av Gerda Hedlund beställdes kjolväskorna i Ovansjö av samer i Svärdsjö.

Mönstrena är till stor utsträckning applikationer i kläde eller vadmal i rött, grönt, blått och gult, ofta svart botten i vadmal eller kläde, andra material förekommer också restbitar av olika tyger t.ex. Baksidan av väskan är ofta av skinn, om inte, är kanten runt om väskan skinnskodd och baksidan av vadmal eller annat tyg. Ett närmare studie i detta skinn vore intressant, då det kan vara renskinn. Detta är ej utrett.

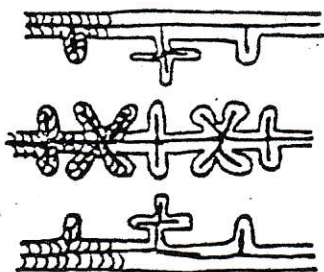
Kjolväskorna har inga som helst likheter med samisk ornamentik. och ingen som helst påverkan av samiskt dräktskick. Gerda Cederblom har gjort jämförande studier med ornamentik från ostjaker och voguler, två nära besläktade folk av finsk-urgisk stam i nordvästra Sibirien och visat på den närbesläktade or-

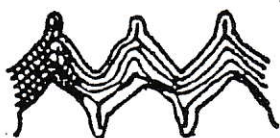
BJURÅKER

OVANÅKER.

SAMISKT MÖNSTER

SAMISKT MÖNSTER

namentiken. Att kjolväskorna påverkats utifrån är tydligt men hur är inte tillräckligt utrett och skulle med säkerhet tillföra vårt intresse för påverkan utifrån nya rön.

Tennet har hos samerna mycket tidigt kommit till användning i deras dräktskick. Fynd har gjorts från 1000-talet. Samerna har tidigt lärt sig konsten att gjuta tenn och föredragit tenn med låg blyhalt, då denna inte svartnar så fort. Tenstrådsbrodei i samiskt dräktskick förekommer mest i sydsamiska och centralsamiska arbeten medan nordsamiska arbeten förekommer sporadiskt, några finns från Karasjok.

Tennet har gjutits i stavar och ur dessa har sedan tråden dragits.

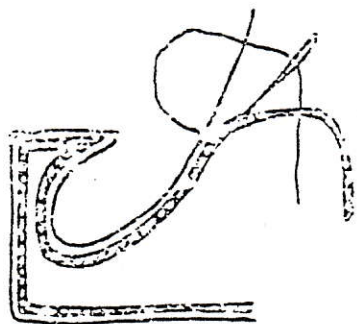
Till detta har använts dragskivor av renhorn där en mängd hål borrats, från grova hål till finare. I gamla tider drogs tennet genom dessa hål med hjälp av tänderna, i dag användes plattång. Man börjar i det grövsta hålet och drar så vidare genom dragskivan tills man erhåller den finhet i tråden man önskar. I gamla tider gjordes sedan tråden platt innan den spans.

Vid dragning av tenstråd måste man vara oerhört försiktig och dra sakta med långa jämna tag i relativt varmt rum. Knyckiga och ryckiga rörelser gör att tråden går av och försvårar arbetet.

Tenstråden spinns sedan med hjälp av en slända runt en tråd. Förr var det sentråd, i dag användes bjöntråd eller stark sytråd, beroende på tenstrådens tjocklek. Alltefter som man spinner måste tennspiralen skjutas ihop.

(Jämför bilderna i avsnittet: tennbroderi i Sydsamisk slöjd).

Broderiet är läggsöm. Man syr med tunn stark tråd tätt över tenstråden, inte mer än två

"öglor" anses vara det bästa. Sytråden dras ner mellan "öglorna" och försvinner därmed till osynliga stygn. I samiska arbeten är det vanligt att sy över två parallella tenntrådar.

Broderiet fordrar stor noggrannhet.

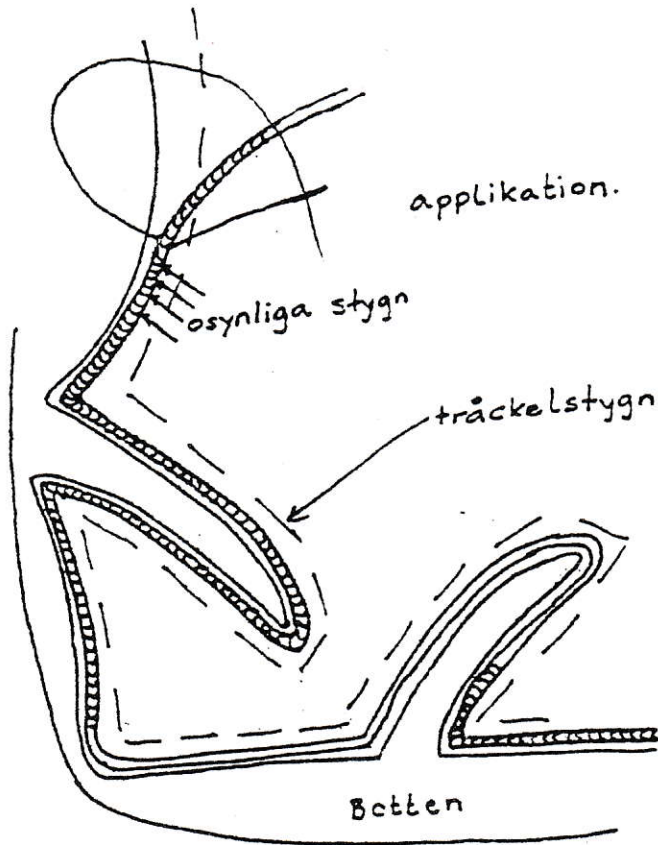
Kjolväskor av denna karaktär, med tenntrådsbroderi, har bevarats i stora mängder och ett större studie i dessa väskor vore intressant, framför allt för dess stora likheter inom större områden, och olikheter inom en socken.

Tennet blev för samerna en viktig handelsvara och försålades på marknader. Samer fanns under 1600-talet ända ner i Hälsingland och Gästrikland men förpassades enligt lagar till lappmarken, men bofasta samer finns antecknade i bl.a. Järvsö under 1700-talet där utländska besökare fraperades av deras klädsel vid kyrkbesök. Normadiserade samer vandrade ända ner till Hälsingland vid dåliga betesår, så sent som i detta sekel.

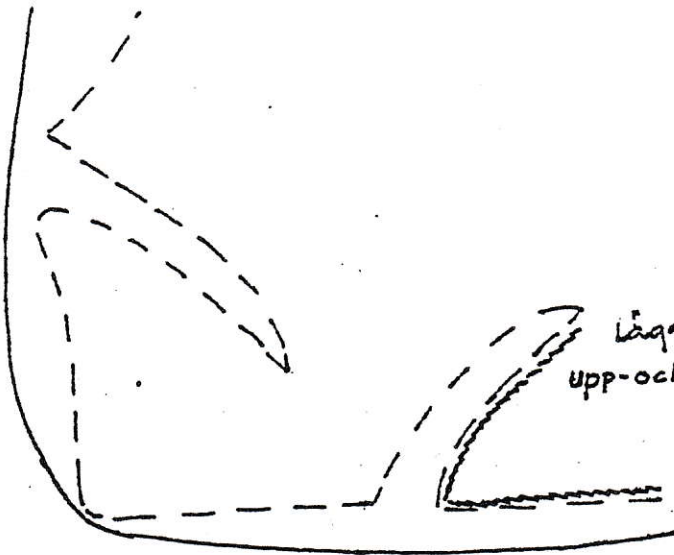
Under senare delen av 1800-talet försvann tenntrådsdragningen och broderiet ur samisk slöjd och ersattes av pärlbroderi.

Tekniken är återigen upptäckt och utgör en källa till gammalt traditionellt broderi och nytänkande inom samisk konstslöjd.

- Litteratur: Fataburen 1920 häfte 4,
 Nils Keyland: Tenntråds spinning och tenndragning och
 bältesmyckegjutning hos lapparna i norra Jämtland.
 Fataburen 1923
 Gerda Cederblom: Renhornsbarnament å Helsinglands
 kjolväskor, dess uppkomst och härkomst.
 Sameslöjd
 Runo Lette: Samisk Tennslöjd.
 Sydsamisk slöjd: Västerbottens museum.
 Tenntrådsbroderi.
 Toudjē Jokkmokks museum
 Dräkt och kvinnlig slöjd i Ovansjö socken:
 Gerda Hedlund.

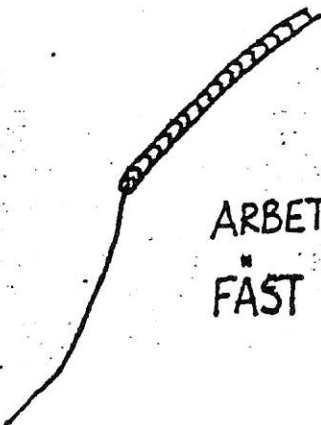

VÄSKANS FRAMSIDA

VÄSKANS BAKSIDA.

SYS TENNTRÅD PÅ ENKELT KLÄDE, PRESSA VLISELIN PÅ KLÄDETS BAKSIDA.

ARBETETS BÖRJAN OCH SLUT: FRILÄGG INNERTRÅDEN OCH FÄST TRÅDEN PÅ AVIGSIDAN.